

Veelgestelde vragen over methode- en methodeonafhankelijke toetsen in het basisonderwijs

Toetsen in het basisonderwijs: hoe en waarom?

Meten is weten. Dit motto geldt ook voor het basisonderwijs. Bij opbrengstgericht werken en de kernvakken taal en rekenen zijn toetsen een belangrijk instrument om de ontwikkeling van leerlingen te volgen, het onderwijsaanbod daarop af te stemmen en de effecten van het onderwijs te meten. Scholen leggen met de toetsgegevens verantwoording af, aan ouders en aan de Onderwijsinspectie. Maar welke toetsen zijn er allemaal? En welke verschillende functies hebben deze toetsen? Wat voor informatie krijgt de leerkracht en de ouder door de toetsresultaten? Educatieve uitgeverijen krijgen veel vragen over de functie en de betekenis van methodetoetsen en Cito-volgtoetsen. Daarom hebben de GEU (Groep Educatieve Uitgeverijen) en Cito de belangrijkste vragen op een rij gezet.

Wat meten de LVS-toetsen van Cito?

Het Cito Volgsysteem primair en speciaal onderwijs bestaat uit verschillende soorten toetsen: de Eindtoets, de Entreetoetsen en de LVS-toetsen. Cito ontwikkelt LVS-toetsen voor schoolse vaardigheden: begrijpend en technisch lezen, rekenen-wiskunde, spelling en studievoordigheden. Deze LVS-toetsen geven een indicatie van de vaardigheidsontwikkeling van leerlingen en daarmee ook een beeld van het toekomstig schoolsucces van de leerlingen.

De LVS-toetsen zijn beschikbaar voor groep 1 tot en met 8 van het basisonderwijs en worden meestal twee keer per jaar afgenomen: de M-toets in januari en de E-toets in juni. De uitkomsten geven een beeld van het niveau van leerlingen. Doordat de toetsen zijn genormeerd kan een school het niveau van een individuele leerling, en van de groep, vergelijken met het gemiddelde niveau van de normgroep, veelal leerlingen die in hetzelfde jaar zitten. De toetsen van één leergebied zijn aan elkaar gekoppeld waardoor de prestaties van een leerling, groep of zelfs een hele school over langere tijd gevolgd kan worden. De LVS-toetsen zijn in eerste instantie bedoeld als signaleringsinstrument: welke leergebieden en welke leerlingen vragen om extra aandacht? Sommige toetsen hebben ook diagnostische mogelijkheden om bijvoorbeeld vast te stellen of er specifieke onderdelen van een leergebied zijn waarop een leerling uitvalt.

Wat meten methodegebonden toetsen?

Methodegebonden toetsen zijn toetsen die een uitgeverij bij haar methode levert. Deze toetsen controleren na ieder onderdeel (hoofdstuk, blok, thema) in welke mate de leerling de aangeboden kennis en vaardigheden uit de methode beheerst. Methodegebonden toetsen helpen de leerkracht om te bepalen of de leerling op schema ligt en welke extra uitdaging of ondersteuning nodig is. Methodegebonden toetsen ondersteunen de leerkracht het hele jaar door om het onderwijsaanbod te evalueren, en om dit aanbod op maat bij te sturen als dat nodig is. Daarnaast weet de leerling dankzij de toets waarin hij zich kan of moet verbeteren.

Wat is het verschil tussen een LVS-toets en een methodegebonden toets?

Er zijn drie belangrijke verschillen tussen een LVS-toets en een methodetoets:

1. De LVS-toetsen meten een vaardigheid als geheel, een methodetoets meet (onderdelen van) vaardigheden die net aan bod zijn geweest. Methodegebonden toetsen zijn veelal beheersingstoetsen. Dat wil zeggen dat de meeste leerlingen de toets vrijwel foutloos moeten kunnen maken. LVS-toetsen zijn vaardigheidstoetsen. Een LVS-toets bevat opgaven van uiteenlopende moeilijkheidsgraad. Dat zijn niet alleen opgaven passend bij de groep waarin de leerlingen zitten maar ook opgaven die beduidend moeilijker of makkelijker zijn. Zo komen verschillen tussen leerlingen naar voren en wordt ook duidelijk welke leerlingen wat extra's aankunnen.
2. LVS-toetsen zijn landelijk genormeerd, een methodetoets heeft doorgaans geen landelijke vergelijkingsnorm. Bij een methodetoets formuleren de makers vaak zelf richtlijnen, bijvoorbeeld dat de beheersing voldoende is als acht van de tien vragen goed zijn gemaakt. De LVS-toetsen van Cito worden voor de uitgave bij een grote representatieve groep leerlingen afgenomen om zo de landelijke verdeling van de scores vast te stellen. Bij de LVS-toetsen is geen sprake van 'voldoende' of 'onvoldoende'. De leerkracht kan de toetsuitslagen gebruiken om vast te stellen hoe een leerling scoort ten opzichte van leeftijdgenoten.
3. De methodetoets helpt de leerkracht en de leerling om in te schatten welke aangeboden kennis en vaardigheid wel of niet beheerst wordt. De methodetoets toetst alle onderdelen van het onderwijsprogramma en diagnosticeert welke extra ondersteuning of uitdaging wenselijk is.

Wat betekent het als een kind laag scoort op een Cito-toets en hoog op een methodetoets? Of andersom.

Het verschil in resultaat kan van alles betekenen. Een groot verschil is voor de leerkracht reden om nader onderzoek te verrichten, bijvoorbeeld door naar de antwoorden bij de methodetoets te kijken, of door een

gesprek met het kind te voeren. Ook kan de leerkracht kijken naar uitslagen op eerder afgenomen toetsen, omdat er misschien sprake is van een incident.

Verschillen kunnen ook ontstaan doordat LVS-toetsen opgaven bevatten op een lager en hoger niveau dan het onderwijsaanbod van de afgelopen periode. Hierdoor kunnen de prestaties van zowel zwakke als sterke leerlingen goed in kaart gebracht worden. Een LVS-toets bevraagt dus per definitie meer en andere leerstof dan in de lessen wordt aangeboden door de leerkracht of de methode. Verschillen in resultaat zijn kortom goed mogelijk.

Kun je kinderen gericht voorbereiden op Cito-toetsen?

Nee, dit is niet nodig. Wanneer een school de methode volgt is dit in veel gevallen voldoende voorbereiding op de toets. Een LVS-toets meet het niveau dat bij een bepaalde leeftijd hoort en sluit aan bij veelgebruikte methodes. De toetsen bevatten enkele opgaven die nog niet aan bod zijn geweest om leerlingen te signaleren die wat extra's aankunnen. In de meeste gevallen spreekt de vraagvorm in de toetsen voor zich. De voorbeeldopgaven in de toets bereiden de leerlingen voldoende voor op de toets. Als een leerkracht vermoedt dat de vraagvorm te onbekend is voor een leerling, kan hij hier vooraf aandacht aan besteden. Uiteraard kan hij hiervoor geen opgaven uit de toets zelf gebruiken.

Moet de methode voorbereiden op een LVS-toets of andere volgsysteemtoetsen?

Nee. Een volgsysteemtoets staat los van een methode. Een volgtoets meet het niveau van een leerling ten opzichte van andere leerlingen of ten opzichte van een eerdere afname. Om goede vergelijkingen te kunnen maken, bevat een toets zowel leerstof die al is behandeld ('gemakkelijk') als leerstof die nog moet worden aangeboden ('moeilijk'). Hierdoor kan de leerkracht het verschil bepalen tussen zwakkere, gemiddelde en sterkere leerlingen.

De inhoud van een methode wordt bepaald door andere factoren, zoals een didactisch verantwoorde opbouw, de beschikbare lestijd en de organisatiemogelijkheden van de school. Methodetoetsen hebben een directe relatie met het leerstofaanbod. Deze toetsen bevatten alleen leerstof die in de lessen behandeld is.

Door de verschillende uitgangspunten en functies van een leermethode en een methodeonafhankelijke toets, zijn de inhoud van een methodetoets en een volgtoets niet per se gelijk. Wel is er grote overeenstemming omdat beide toetsen aansluiten bij de kerndoelen.

Kun je kinderen gericht voorbereiden op methodegebonden toetsen?

Ja. De leerstof die getoetst wordt is van tevoren bekend bij de leerlingen. Door extra uitleg te vragen in de les en door veel te oefenen kan de leerling zijn scores verbeteren. Alle lessen bereiden de leerlingen voor op de methodetoets. Uiteraard is het niet de bedoeling om specifieke opgaven uit de toets te oefenen.

Hoe krijgt de school een betrouwbaar beeld van de voortgang van een leerling?

De uitslag van één of enkele toetsen zegt weinig en is slechts een momentopname. Maar de uitslagen van verschillende soorten toetsen door het jaar heen geven een goed beeld van het kunnen van een leerling. De combinatie van LVS-toetsen, methodetoetsen en leerkrachtobservaties stelt de school in staat om een betrouwbaar en compleet beeld te krijgen van de vorderingen van de leerling. Methodetoetsen zijn geschikt om vast te stellen of de zojuist aangeboden leerstof voldoende aan bod is geweest. LVS-toetsen helpen om in kaart te brengen of kennis en vaardigheden in de tijd beklijven, of leerlingen al meer beheersen dan is aangeboden in de les en of de leerlingen voldoende groei doormaken.

Wat is opbrengstgericht werken?

Een school die opbrengstgericht werkt, zet zich planmatig in voor het verbeteren van de vorderingen van leerlingen. Dit gebeurt door hoge doelen te stellen, gericht hieraan te werken en leerlingen systematisch te volgen in hun vorderingen. Ledoux e.a. onderscheiden vijf fasen in opbrengstgericht werken, de zogenaamde evaluatieve cyclus:

1. het formuleren van doelen en standaarden
2. het verzamelen van gegevens
3. het registreren van gegevens
4. het analyseren en interpreteren van gegevens
5. het nemen van beslissingen

De benodigde gegevens voor opbrengstgericht werken kunnen uit verschillende bronnen afkomstig zijn, bijvoorbeeld methodetoetsen, Cito-toetsen en observaties van de docent.

Wat hebben toetsen en opbrengstgericht werken met elkaar te maken?

Veel. Toetsen zijn nodig om de opbrengsten van het onderwijs te meten. Uit onderzoek naar school-effectiviteit blijkt dat scholen die werken met een leerlingvolgsysteem en de resultaten daarvan gericht gebruiken voor hun onderwijs, effectiever zijn dan scholen die dat niet doen. Met meetgegevens kan de school laten zien dat haar inspanningen effect hebben. Verder kan de school dankzij de toetsresultaten

beter onderwijs op maat aanbieden, bijvoorbeeld door leerlingen extra ondersteuning of uitdaging aan te bieden en door gerichte verbeteracties in te zetten. Toetsgegevens zeggen overigens niet alles. Gegevens zijn soms lastig te analyseren en te interpreteren. Bovendien kost deze analyse tijd en aandacht. Daarnaast zijn niet alle opbrengsten van het onderwijsaanbod exact in cijfers uit te drukken. Denk bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van werkhouding. Daarom zijn ook de observaties van het kind en de praktijkkennis van de leerkracht cruciaal bij het verzamelen van gegevens voor opbrengstgericht werken.

Waar vind ik meer informatie?

- GEU (Groep Educatieve Uitgeverijen): www.geu.nuv.nl
- LVS-toetsen van Cito: http://www.cito.nl/onderwijs/primair%20onderwijs/lvs_toetsen.aspx
- Toetsen op school. Primair onderwijs:
http://www.cito.nl/~media/cito_nl/Files/Onderzoek%20en%20wetenschap/cito_toetsen_op_school_po.ashx
- Aanbod van leermiddelen en toetsen: www.leermiddelenplein.nl
- Beschrijving leerstoflijnen en leermiddelonderzoeken: www.slo.nl